Speech Ad Melkert op 17 maart 2001

Congres PvdA in Rotterdam

Gisteren is gesproken over het Internationaal Jaar van de Vrijwilligers. Als er over vrijwilligers wordt gesproken denkt men maar zelden aan politieke partijen. Daarmee doen we onszelf tekort.

Voor de publieke zaak, om recht te maken wat krom is, om de strijd aan te binden met sociale onrechtvaardigheid, dichtbij en ver weg van ons bed. Dat is waarom ik als vrijwilliger de politiek ben ingegaan. En geldt dat niet eigenlijk voor ons allemaal? Of je nu later - toen je groot was - ook nog beroeps bent geworden of niet. Je bent in je hart vrijwilliger gebleven. In de Partij van de Arbeid. Waar we van elkaar afhankelijk zijn om successen te bereiken, in de samenleving en door middel van de raden, de staten en het parlement in Den Haag en in Europa. Ik maak me geen zorgen over afstanden binnen de partij. Die bestaan nogal eens bij de gratie van aandacht in de media. Ik maak me wel zorgen over de bereidheid van mensen om op te komen voor de politieke democratie. Om zelf verantwoordelijkheid te nemen. Kandidaat te zijn voor de gemeenteraad of het wethouderschap. We weten dat het hier en daar knap moeilijk is om ze te vinden. Ook gebeurt het steeds vaker dat voor het Kamerlidmaatschap en zelfs een ministerschap de neus wordt opgehaald vanwege een verondersteld afbreukrisico. Daar moeten we ons druk over maken. Daarvoor moeten we alles uit de kast halen, omdat voor de PvdA algemeen kiesrecht en de parlementaire democratie de fundamenten zijn van een werkelijke vertegenwoordiging van alle mensen, zonder onderscheid. We moeten de beste mensen bereid vinden om deel te nemen aan de politiek. En daarom moeten we samen een krachtige politieke partij vormen met een beroep op mensen om hun burgerplicht te vervullen, te gaan stemmen en vrijwillig of een tijdje beroepsmatig de politiek te dienen. Zoals Els Kuiper gisteren zei: wij keren ons tegen iedere vorm van onverschilligheid. Het is zó de moeite waard om met deze partij en haar leden verder te sjouwen. Te vertrouwen op de kracht van de Partij van de Arbeid, haar ideaal, haar appèl, haar doorzettingsvermogen èn haar resultaten. Dat bindt ons, dat maakt ons sterk.

Het is de meeste mensen de afgelopen jaren beter gegaan in hun persoonlijke welvaart. Er is meer ruimte gekomen om het werk buitenshuis te combineren met de zorg voor kinderen of andere

naasten of familieleden, met de camping en het genieten natuur, met een dakkapel op het huis of een pergola in de tuin. Die toegenomen welvaart gaat gelijk op met een heuse technologische revolutie, waarvan de gevolgen zich tot in de haarvaten van de samenleving doen gelden. Vooral in het bedrijfsleven is dat goed te zien. Met één klik op de muis wordt informatie gedeeld. Organisaties worden steeds platter. Managers veranderen in coaches. Hiërarchisch structuren maken plaats voor echte samenwerking. Kennis en inzichten van alle medewerkers, van het directielid tot aan de jongste bediende, worden gemobiliseerd en op waarde geschat. Dat vertaalt zich in meer effectiviteit, een hogere productiviteit, en uiteindelijk meer welvaart.

Maar zijn wij zelf voldoende meeveranderd?
We hebben geleerd om ons technisch aan te passen. Toen Wim Kok als premier begon was de fax-machine het toppunt van innovatie in communicatie. Vandaag e-mailt hij dat het een lieve lust is en zou het me niet verbazen als hij voor zijn kleinzoons surft naar dikkertjedap.com.

De techniek krijgen we dus wel onder de knie.
De allerbelangrijkste vraag voor de Partij van de Arbeid is deze. Slagen wij er in om echt iedereen in die veranderingen te betrekken en mee te nemen? Blijven we verbonden met de mensen voor wie die vooruitgang niet vanzelfsprekend is?

Is het ieder voor zich of doen we het samen?

Over die vraag en over die veranderingen gaat het in dit congres, en in de politiek van de komende maanden en jaren; in de partij en in onze wisselwerking met de kiezer. De kiezer kent ons van de wil en het bewezen vermogen om verantwoordelijkheid te dragen. Het vertrouwen dat daarbij hoort moet iedere keer weer opnieuw worden verworven. Verantwoordelijkheid nemen door vorm te geven aan verandering. Dit is de dubbelslag waar het om gaat.

Waarbij we zelf onvermoeibaar nieuwe inhoud blijven geven aan de kernwaarden van de sociaal-democratie: kansen voor iedereen, met verantwoordelijkheid door iedereen, in een samenleving van iedereen. Kansen, verantwoordelijkheid, samen: daarin liggen onze kernwaarden.

Wat betekent dit in de praktijk?
Meer dan voorheen willen mensen mee kunnen praten over de buurt en de school, de verzorgingsflat, het milieu en de veiligheid in eigen omgeving. Meedenken, ideeën uitwisselen, leren van anderen, anderen leren kennen, samen beslissen. Coalities aangaan met mensen en niet met achterhaalde instituties die mensen zelf niet meer vertegenwoordigen. Meer dan ooit is het belangrijk dat ministers, staatssecretarissen en volksvertegen-woordigers aanspreekbaar zijn en zich laten inspireren door de enorme ideeënrijkdom in onze samenleving. Neem nu Tineke Netelenbos. Gaat eerst tot het uiterste om de erfenis van Annemarie Jorritsma recht te doen.

En vecht nu, zonder uitzicht op een erelidmaatschap, voor invoering van een ANWB-kilometerheffing. Dat bedoel ik met je laten inspireren door ideeën.

Ideeën zijn ook de drijfveer voor de gezamenlijke meningsvorming in de fractie. Jet Bussemaker die voorop gaat in de modernisering van het verlof om de combinatie van arbeid en zorg echt voor iedereen bereikbaar te maken. Peter van Heemst die een groot succes boekte met zijn initiatiefwet om het sluiten van drugspanden te vergemakkelijken - tot opluchting van de politie en de buurtbewoners. Sharon Dijksma die eendrachtig met Karin Adelmund erin slaagt de belangen van de kinderen op het vmbo op een hoger plan te brengen: dat zijn de meeste kinderen, uit de meest kansarme milieus, waarover te weinig wordt gesproken. Dat raakt het hart van de sociaal-democratie.

Dit is de echte fractie zoals ik die dagelijks meemaak. Dank dus voor al het medeleven bij wat het moet zijn om leiding te mogen geven aan al die gezeglijke mannen en vrouwen. Ik ben tot in de toppen van mijn tenen gemotiveerd om samen een open, vriendelijke, vernieuwende, invloedrijke en herkenbare Partij van de Arbeid te vormen en te hervormen.

Een paar weken geleden had ik de eer te mogen spreken bij het eerste Van Traadebat, in de geest van Maarten die nog steeds zo dichtbij ons is. Ik heb toen aangegeven dat we in ons politieke denken veel meer rekenschap moeten geven van het feit dat Nederland onderdeel is van een steeds hechter verbonden Europa. Als je dat doet, dan gaat het de komende jaren in de politiek om vier grote veranderingen:

- In de eerste plaats: de inrichting van het huis van Europa. Economisch krachtig, met hoge sociale normen. Geleid door democratie en bestuurlijke openheid. En straks uitgebreid met de landen in Midden- en Oost-Europa.
- Ten tweede: een goede verstandhouding en bij voorkeur een bondgenootschap met sociaal denkende en handelende ondernemers. Gericht op grotere medezeggenschap, verantwoorde investeringen, en milieubewustzijn.
- Ten derde: de verinnerlijking van de blijvende realiteit van de internationale migratie met een Europese Unie die naar buiten is gekeerd in plaats van naar binnen. Een Unie waarvoor internationale solidariteit telt.
- En in de vierde plaats de hervorming van de publieke sector, terug naar de burger. Op weg naar een alom gerespecteerde service-gerichte, dienstbare overheid. In Nederland zo goed als in Europa.

Over die laatste kaart in dit kwartet van veranderingen wil ik graag wat meer zeggen.

De politiek, ook de PvdA, moet nodig bij zichzelf te rade gaan, Veel mensen maken zich ernstig zorg over de vereenzelviging van de politiek met de overheid. Bestuurders die verlengstuk worden van hun apparaat. Volksvertegenwoordigers die het achter gesloten deuren wel even regelen met de ambtenaren. Ambtenaren die zich laten leiden door mensen met geld en aanzien in de stad of in het dorp. De politiek die zich hiervoor niet schaamt en verzuimt om voorop te gaan in het vorm geven aan verandering, die politiek heeft geen gezag en geen toekomst. De schokkende feiten in het rapport van de commissie-Oosting illustreren waar het om gaat. Toezichthoudende organisaties raken zo verstrikt in bureaucratische procedures dat zij vooral bezig lijken hun controletaak op papier te regelen. Iedereen wijst naar elkaar. Niemand neemt verantwoordelijkheid. Oosting heeft gelijk. Er is een cultuurrevolutie nodig. Aan twee kanten. Mensen zullen eerlijker moeten erkennen dat de overheid hard nodig is, dat burgers elkaar soms echt de maat moeten nemen door geboden en verboden. Dat is lange tijd uit de mode geweest. Overheden zullen anders moeten gaan werken: open, dienstbaar en betrokken - dichter bij de mensen. Aan zo'n revolutie moeten politieke bestuurders leiding geven, onafhankelijk van de organisaties en betrokken bij de mensen. Daar hebben we op alle niveaus nog

veel te leren en veel te verbeteren. De politiek is de overheid niet. De Partij van de Arbeid staat wel voor een overheid die haar taak verstaat.

En het gaat dan over heel wat meer dan: meer geld.
De meeste belastingbetalers zijn volop bereid om bij te dragen aan goed onderwijs, eerste klas zorg en veiligheid in de buurt. Maar ze vragen wel steeds luider en duidelijker: wat zie ik van mijn bijdrage terug? Voor de PvdA is het de komende jaren erop of eronder. Willen wij steun voor het omzetten van gezamenlijke rijkdom in kwaliteit van gemeenschappelijke voorzieningen? Die krijgen we alleen van harte als we erin slagen het monopolie van de instellingen te doorbreken. Te democratiseren, aan te passen aan de eisen van de 21e eeuw.

- Zodat leraren en ouders meer invloed krijgen op het reilen en zeilen van de school van hun kinderen;
- Zodat patiënten meer op tijd en op maat worden geholpen;
- En zodat burgers de agent in de buurt of het dorp kunnen aanspreken op zijn of haar gezag.

De PvdA van de toekomst is een ideeënpartij. Ik snak naar een ideeëndebat. Niet alleen over onderwerpen die het zo leuk doen in de media. Maar vooral over hoe we mensen betrokken houden, solidair houden met de belangen van onze samenleving, onze gemeenschap. Dan moeten ze ook meer te vertellen krijgen, zo simpel is het.

- Hoe kunnen bijvoorbeeld ouders meer de inrichting van de school en de besteding van de middelen voor hùn kinderen bepalen?
- Is het een idee om voor ouderen naast hun AOW een zorgrekening te openen waarmee zij verzorging en ondersteuning kunnen inkopen op de wijze die het beste bij hun levenswijze en voorkeur past?
- Is het mogelijk voor de wijkagent een bedrag beschikbaar te stellen dat alleen samen met de buurtbewoners aan veiligheidsvoorzieningen mag worden besteed?

- En zullen we de bij de evaluatie van de Wet Voorzieningen Gehandicapten de kans grijpen om voor gehandicapten en chronisch zieken een persoonsgebonden budget mogelijk te maken, los van goedbedoelde betutteling?

Als de PvdA erin slaagt een stroom van initiatieven voor te bereiden die de burger weer de baas maken, zullen we bij veel mensen vertrouwen winnen. Als we alles bij het oude laten dan zullen we worden bedankt voor de geleverde diensten en het bos in worden gestuurd. Alles verandert. De overheid heeft moeite het tempo te volgen. De politiek, met de PvdA, moet nu vernieuwing in een hogere versnelling brengen. Verantwoordelijkheid is onze natuur; vernieuwing onze missie.

Over vernieuwing gesproken. Daar heeft Hans Dijkstal geen last van. Voor hem bestaat het hele politieke leven uit ontspanning. Eens in de vier jaar schrijf je op wat je goeddunkt en dan kijken we nergens meer naar, ook als de doelstellingen van het regeerakkoord na drie jaar al ruimschoots zijn gehaald. De werkloosheid is omgeslagen in een arbeidstekort. Het begrotingstekort is omgeslagen in een ongedacht begrotingsoverschot. In de liberale leunstoel wordt zoetjes verder gedut. Alleen voor de auto komt Dijkstal in beweging. Dan mag het regeerakkoord worden opengebroken, zelfs tot twee maal toe. Maar daar krijgen we dan ook een heuse ANWB-kilometerheffing voor terug.

Maar de publieke zaak dien je niet door achterover te leunen. Regeren vraagt voortdurend waar bijtijds bijsturen. Volgende week ga ik op bezoek bij mijn voorganger Marinus van der Goes van Naters, die twee maanden geleden zijn honderdste verjaardag vierde. Vind u het goed dat ik hem de gelukwensen en groeten van dit congres overbreng? Van der Goes van Naters sprak in 1948 over de liberale eigenaardigheden. Hij zei: "In deze politiek (..) ziet men (..) 'een conservatisme, dat niet bereid was onder gewijzigde omstandigheden naar nieuwe vormen te zoeken' ". En zijn opvolger Jaap Burger sprak in 1954 de gedenkwaardige woorden: "Het is weinig bemoedigend te moeten constateren, dat wij in tijden van belastingverlaging en loonsverhoging minder geld in het onderwijs steken dan voor de oorlog".

U ziet, partijgenoten, wij zijn onze beginselen en wortels trouw gebleven. Want nu in 2001, zeggen we: Als we nu niet investeren in gepaste zorg, hoogwaardig onderwijs en vertrouwde veiligheid, lopen

we een sociale schade op, waarvan de financiële gevolgen zich tot in lengte van jaren zullen doen voelen. Als we de ruimte die door volgehouden herstelbeleid is ontstaan niet benutten voor onze gezamenlijke toekomst, dan zullen we daar spijt van krijgen. Dan zullen we ons moeten voorbereiden op nieuw herstelbeleid, dit keer om de gevolgen op te vangen van leegloop in de lesuren, onpersoonlijke zorg, groeiende onveiligheid, losgeslagen jongeren en onbestrafte milieu-delicten. Het gaat dus echt hierom: is het ieder voor zich of doen we het samen?

Ik voel me met de fractie zeer gesterkt door de aanmoediging van heel veel mensen in dit land die zeggen: investeren in de kwaliteit van onze samenleving is geen franje, maar een keiharde noodzaak voor economie en fatsoen. Klaas de Vries, Karin Adelmund, Margo Vliegenthart gaan daarin voorop, met onze volledige steun. Waar gaat het om? Om het doorbreken van solide financieel beleid? Natuurlijk niet. Daar valt met ons ook niet over te praten. Bouwen aan een begrotingsoverschot betekent bouwen aan een toekomst waarin de AOW, de zorgbehoefte en de levenskwaliteit van vele ouderen zijn zeker gesteld. Voor dat examen is het kabinet nu al geslaagd. Wist u dat aan het eind van deze periode meer dan 50 miljard gulden ten goede zal zijn gekomen aan vermindering van de staatsschuld en opbouw van het AOW-spaarfonds? Dat is een prestatie van formaat. Goed op koers om binnen 25 jaar onze schuld af te betalen.

Waar gaat het dus wel om?
Om waardering, de status van de leraar, de arts, de verpleegkundige, de politie-agent. Sluipend heeft zich in de pijlers van de samenleving betonrot genesteld. Gelijk opgaand met grotere kennis, mondigheid en zelfstandigheid van veel mensen is er een triomfantelijk gevoel van onafhankelijkheid ontstaan. Maar als kind of voor je gezondheid, op je oude dag of voor je gevoel van veiligheid ben je wel afhankelijk. Van jongens en meisjes op school die nu in hun beroepskeuze besluiten dat ze straks de functies willen vervullen die het fundament vormen van onze samenleving. Ik heb de afgelopen maanden met heel veel door en door gemotiveerde leraren, verpleegkundigen en politie-agenten gesproken. Of het nu was in de avonddienst, bij de schoonmaakploeg, met leerlingen op stage of bij de wijkagent.

Er waren drie klachten die steeds weer terugkwamen:

- Eén: "Steeds meer problemen in de samenleving komen op ons bord terecht; de agressie is vaak niet te harden."
- Twee: "Steeds minder jongeren kiezen voor ons; ze gaan allemaal naar het bedrijfsleven."
- Drie: "We worden niet gewaardeerd."

Het is wat mij betreft heel simpel.
Wij gaan de komende jaren konsekwent werken aan de status van het werk voor onze gemeenschappelijke voorzieningen. Niet alleen met geld, maar ook met het toevertrouwen van ruimte om te beslissen en initiatief te nemen aan de mensen die het werk doen. Met de burger in het middelpunt, niet de bureaucratie.

Daarover gaat het nu bij de laatste begroting van paars-II. We stropen de mouwen op. We staan voor belangen van gewone mensen in hun dagelijks leven. Niet ieder voor zich, we doen het samen. Laat me daarbij tegen de liefhebbers van politiek stratego één ding duidelijk zeggen: Het gaat ons niet om het spel, het gaat ons om de knikkers. Het gaat om een inspanning van meerdere jaren. Dit voorjaar is een extra stap nodig. Die zal er komen. En we rekenen op de ontembare, enthousiaste en succes verzekerende steun van dit congres.

Ik kom tot het slot.
En bij het lot dat Nederland in de ban heeft gebracht van Argentinië. Van de toekomst van prins Willem-Alexander en Maxima. Er is nog geen voorstel van de regering. Daar kunnen we dus niet op vooruitlopen.

In ieder geval spreekt voor ons vanzelf dat een dochter niet aangesproken kan en mag worden op daden van haar vader. Maar iedereen mag weten waar ikzelf en - ik weet het zeker - de meesten van onze leden en kiezers staan. Wij staan voor de blijvende herinnering aan de duizenden vermoorde en verdwenen Argentijnen, voor wie de toekomst naamloos brak. Wij staan achter de nabestaanden die

juist deze dagen weer wat nieuwe hoop koesteren dat het recht toch nog een beetje zijn loop krijgt. Wij staan al vijfentwintig jaar achter de moeders van de Plaza del Mayo.

Ons respect voor het Koninklijk Huis sterkt ons in de verwachting dat met deze gevoelens rekening zal worden gehouden. Wim Kok heeft vertrouwen gevraagd in het bijeenbrengen van zeer uiteenlopende gevoelens en meningen. Dat vertrouwen krijgt hij van de Kamer, van de fractie en - ik ben ervan overtuigd - van dit congres.